

היופי והידור מצוה בהלכה

בשירת הים, אומרים בנ"י את הפסוק **"זה א-לי ואנוה אל-הי אבי וארוממנהו"**. מהמילים **"זה א-לי ואנוה"**, דרשו חז"ל דרשות שונות. ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא

"זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנֹהוּ", התנאה לפניו במצות: עשה לפניו סופה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה, וכתוב בו לשמו בדיו נאה, בקולמוס נאה, בלבבלר אומן, וכורכו פשיראין נאין".

בשלוש סוגיות בש"ס, מופיע עניין זה במפורש:

- בשבת קלג, לענין הידור במצות ברית מילה:
 - בגיטין כ., רואים שלדעת רב אחא בר יעקב גם את דין "אין השם מן המובחר", לומדים מפסוק זה.
 - גם אצלנו בסוכה, לדעת חכמים, החובה לאגוד את ארבעת המינים נלמדת מפסוק זה.
- אלו שלוש הסוגיות בהן זה מופיע במפורש, עוד הופעה של הבנה זו, מגיעה אצל רש"י. רש"י מבין כך גם את איסור לולב היבש.

"יבש - דבעינן מצוה מהודרת דכתיב (שמות טו) ואנוהו"

פירוש אחר ל**"זה א-לי ואנוה"**, המופיע גם הוא בגמרא בשם אבא שאול, יובא בהמשך. כרגע נמשיך בדרך זו.

בשיעור ננסה להבין את משמעות המילים **"זה א-לי ואנוה"** ואיך הגיעה אותה פסיקה מפסוק זה.

נתחיל במופעים מסוימים של יופי ונוי בסוגיות שונות:

1. בסוגיה שלנו, יבש מול חי, חי = נאה, יבש = איננו נאה. זה יכול להתחבר עם ההסבר של הירושלמי שאסור לולב יבש משום **"לא המתים יהללו י-ה"**.
2. גם לולב חסר יש ראשונים שהבינו שהוא אסור משום **"זה א-לי ואנוה"**.
3. אגד, אם המינים אסופים, זה נאה. אם הם מפוזרים ולא מסודרים, זה לא נאה.
4. כיסוי של חפצי מצוה בדברים נאים (לאגוד ארבעת המינים בזהב, לצפות פי שופר בזהב).
5. בבבא בתרא ט, גודל האתרוג, גם הוא אינדיקטור לכמה הוא נאה. קטן הוא פחות נאה מגדול.

מקרים אלו, גם סתם כך בעולם, היו מתאימים. זה הלבשת הגדרות העולם על ההלכה.

החת"ס, מביא הגדרה נוספת לעניין נוי מצוה. בתקופתו, לא היו הרבה אתרוגים, לכן היה אתרוג אחד להרבה אנשים, אחד לקהילה לצורך העניין. האתרוג, שהיה עובר מיד ליד, היה נעשה מנומר ולא יפה. חשבו הציבור שצריך לפסול את אותו אתרוג כיוון שהוא לא נאה. עונה החת"ס, שיש פה מושג אחר של יופי. אמנם, אובייקטיבית, הוא נעשה מכוער ובודאי לא ניתן להגיד עליו שהוא נאה. אבל, הסיבה שגרמה לכך, היא גורמת לו להיות בעל נוי. עם ישראל הקדושים רוצים כל כך ליטול את הלולב ואחזו בו כל כך חזק ומשום כך הוא נהיה פחות יפה, אדרבה, זה היופי שלו, זה ההידור שלו.

"ני"ל דהוה הדר כיון שבאו ע"י מצותו זהו הודו וקצת ראוי לזה מפסחים ס"ה ע"ב
שבח הוא לזרעו של אהרן שילכו עד ארכבותיהם בדם ע"ש ובודאי בעלמא כיוצא בזה הוה הקרבהו נא לפחתיך והכא זהו הדרו וה"נ דכוותי כנלע"ד דרוב פעמי' בחוש"מ כבר נעשה כעין מנומר ממשמוש היד ומ"מ כשר"

זה כבר לא מושג של יופי בעולם המתלבש על ההלכה, אלא מושג אחר שקשור לתכליתו של אותו אתרוג. כדוגמה נוספת, הוא מביא דוגמה מפסחים סה, שם משבחים את הכהנים שבזמן הקרבת הפסח היה כל כך הרבה דם עד שרגליהם היו מכוסות לגמרי בדם. כמובן שסתם כך בעולם, כמות כזו

של דם היא לא עניין חיובי, אבל בהקשר שבו זה מובא, עבודת ה' במקדש ע"י הקרבת הפסח, זה שבח.

עוד חידוש של החת"ס, בעניין אתרוג הדומה לכושי. אתרוג כושי, הוא אתרוג שבצורתו הטבעית הוא שחור. אתרוג זה, כשר. לעומתו, אתרוג הדומה לכושי, שהוא שחור למרות שצבעו לא אמור להיות שחור, פסול. הוא מדבר שם על "אותנטיות". כדוגמה, הוא מביא את מחלוקת רשב"י ור' ישמעאל ועל הסיפור שאלו שעשו כרשב"י, לא עלתה להם. הוא מפרש שהבעיה היא שהם עשו ממש כמו רשב"י, העתיקו ממנו. דבר שנראה שחור כי הוא אמור להיות שחור, למרות שהוא משונה, נחשב נאה. אבל, דבר שמנסה לחקות את אותו הדבר, אינו נאה ולכן פסול.

"ואמר היינו דאמרי הכא אתרוג הכושי היינו הצדיק המשונה במעשיו ככושי המשונה בעורו הוא כשר אך דומה לכושי שרוצה לדמות עצמו לרשב"י זה פסול כי לא עלתה בידו"

נחזור כעת לפסוק "זה א-לי ואנוהו". כך אומרת המכילתא:

" ואנוהו, ר' ישמעאל אומר וכי אפשר לבשר ודם להנוות לקונו אלא אנוהו לו במצות אעשה לפניו לולב נאה סוכה נאה ציצית נאה תפלה נאה. אבא שאול אומר אדמה לו מה הוא רחום וחנון אף אתה רחום וחנון. ר' יוסי הגלילי אומר ניינו ושבחו להב"ה בפני כל אומות העולם. ר' יוסי בן דורמסקית אומר אעשה לפניו בית מקדש נאה אין נוח אלא בית המקדש שנא' ואת נוחו השמו (תהלים/ עט ז) ואומ' חזה ציון קרית מועדינו עיניך תראינה ירושלם נוח שאנן (ישעיה לג כ). ר' עקיבא אומר אדבר בנאותיו ובשבחיו של מי שאמר והיה העולם בפני כל אומות העולם"

ראינו לכך 4 פירושים, שני הראשונים מופיעים גם בגמרא בשבת קלג:, כמחלוקת ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ואבא שאול:

1. ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא - נוי מצוה.
2. אבא שאול - להידמות לקב"ה במידות.
3. ר' יוסי בן דורמסקית מפרש, "ואנוהו", לבנות את הנוה של הקב"ה, ביהמ"ק. כך גם מתרגם אונקלוס את הפסוק: "אל-הי ואבני ליה מקדש אלהא דאבהתי ואפלח קדמוהי".
4. ר' עקיבא, מפרש שזה לדבר בשבחו של הקב"ה מול כל העולם.

כאשר אנחנו מדברים על "ואנוהו", בתור גורם הלכתי מחייב, עלינו לשאול מהו היחס בין המצוה עצמה לבין הנוי הנלווה אליה? איך ישפיע חסרון הנוי, או הימצאותו על המצוה. ישנן מספר הבחנות:

1. האם הנוי הוא ממש שינוי חפץ המצוה, או תוספת חיצונית המייפה את המצוה?
2. האם הנוי הוא תוספת יופי, הוא אקסטרה, או שחוסר נוי הוא עניין שלילי, והוא פוגם במצוה ממש?
3. אם מקבלים שאי נוי הוא פגם, האם הפגם הוא רק פחות ראוי ובדיעבד יוצא, או שהפגם הוא פוסל את החפץ מעיקרו וגם בדיעבד לא יצא?

נעבור לדיבור על מהות דין" זה א-לי ואנוהו".

בבבא קמא ט:, מופיע דין הידור מצוה, הגמרא שם אומרת שחובה להדר עד שליש יותר. נחלקו רש"י ור"ת לגבי מהו אותו שליש. לפי רש"י, החובה היא שאם באת לקנות אתרוג רגיל, והמהודר עולה עד פי 1.333 (שליש יותר) מהחפץ הרגיל, עליך לקנות אותו. ר"ת אומר שזו לא שאלה של השקעה כספית, השאלה היא באופי החפץ. באתרוג, ר"ת רואה את הגודל כאינדיקטור לרמת ההידור. לכן, אם קנית אתרוג ולאחר מכן ראית אחד שגדול מהקודם פי 1.333 (שליש יותר), עליך להשקיע ולקנות אותו. הפאן הכספי הוא לא הקובע לפי ר"ת.

מחלוקת נוספת המבטאת את האופנים השונים להבנת הנוי וההידור היא של ר"ת והאור זרוע בשאלה האם צריך להדר במצוה כאשר ההידור לא נראה לעין. לדוגמה, האם יש חובה להדר

בפרשיות התפילין, הרי אף אחד לא יראה אותן. ר"ת, אומר שלא צריך. תפילין, ניתן לכתוב גם ללא שרטוט, שזהו נוי המצוה של כתיבת סת"ם.

" ואמר רבינו תם דס"ת בעי שרטוט משום (שמות טו) זה אלי ואנוהו אבל תפילין דמכוסין בעור לא בעו שרטוט דלא שייך בהו נוי"

האור זרוע, אומר שהחובה לשרטט ולכתוב כתיבה עבה שחלה על ס"ת, חלה גם על תפילין. הוא מסביר שגם קודש הקדשים, החדר שאף אחד לא רואה, היפה ומהודר מבפנים. בנוסף, הוא אומר שמי שמהדר רק מבחוץ ומבפנים לא, מכבד את עצמו ולא את הקב"ה. לכן הוא סובר שעדיף שמבחוץ יראה פחות מהודר, ובלבד שמבפנים, יהיה זה מהודר לשם שמים.

"בתיקון נאה משום ואנוהו במצות מבחוץ למראית העין כש"כ מבפנים שהרי ביהמ"ק מבפנים שנאמר ויצפהו מפנימה זהב טהור. לכך אם יכתוב כתיבה דקה אינה יפה ונמחק מהרה הרי בשביל כבודו שיהיו קטנים. יותר טוב שימעט כבודו וירבה כבוד שמים לכתוב קצת כתיבה עבה"

לפי ר"ת, לאסתטיקה וליופי יש משמעות רק כאשר רואים את החפץ והיופי ניכר כלפי חוץ. היופי שייך לעולם האובייקטיבי, הנראה. לפי האור זרוע, עשיית חפץ מצוה בצורה לא מהודרת, מביעה על זלזול במצוה ובקב"ה.

מחלוקת זו מקבילה למחלוקת רש"י ור"ת שהבאנו לפני. ר"ת בשני המקומות שם את הדגש על חפץ המצוה. לכן, ההדר בחפץ לא יהיה תלוי בכמה האדם השקיע בו, אלא בשאלה האם הוא כחפץ, עשוי בצורה היפה והאסתטית ביותר. לעומתו, רש"י והאור זרוע אומרים דבר אחר. ההסתכלות בעשיית המצוות, וממילא גם בהידור בהן, הוא על האדם. הדרישה להידור, היא בסכום הכסף אותו מצווה כל אחד להוציא על החפץ. בנוסף, ההדר החשוב באמת, הוא ההדר שלא נראה לעין, ההדר אותו האדם עושה לשם שמים בלבד, מתוך כוונה טהורה לשם המצוה.

עוד מקום לראות הוא מחלוקת רבה ורבה בסוכה האם אגד בארבעת המינים חוצץ או לא. רבה, סובר שהוא חוצץ, לכן אומרת הגמרא שרבה נתן הוראה לאוגדי הלולבים להשאיר שארית מהמינים מתחת לאגד כדי שיהיה ניתן לאחוז את ארבעת המינים מבלי לגעת באגד, כדי שלא תהיה חציצה. רבא, סובר שלא צריך. לדעתו, כל מה שנעשה לנוי, לא חוצץ.

"אמר להו רבא להנהו מגדלי הושענא דבני ריש גלותא: כי גדליתו הושענא דבני ריש גלותא, שגירו ביה בית נד — כי היכי דלא תהייה חציצה רבא אומר: קל לנאותו — אינו חוצץ"

גם את המחלוקת הזו ניתן להלביש על שתי התפיסות שהבאנו לעיל. רבה, שסובר שאגד חוצץ, יכול להגיד כמו רש"י, עניין ההידור הוא לא בחפצא, ההידור הוא בעשיית המצוה ע"י האדם. לכן, גם אם האגד הוא מחווה טובה דרכה האדם מראה כמה הוא מוכן להשקיע במצוה, סוף סוף, האגד הוא לא חפץ המצוה, לכן הוא חוצץ. לעומת זאת, רבא, רואה את עניין ההידור כמו ר"ת. הידור הוא שיפור החפץ עצמו. האגד, הוא שיפור של ארבעת המינים, לכן הוא נהיה חלק מהם ואינו חוצץ.

נראה עכשיו את השפת אמת שעונה מדוע שופר שמצופה זהב על הפיה שלו פסול, לעומת ארבעת המינים אגודים בזהב, שם הזהב לא חוצץ:

1. כאשר אני אוגד את ארבעת המינים, אני מגדיר את החפצא של המצוה באופן שלם. יש שיפור אובייקטיבי כאשר המינים אגודים. לעומת זאת, ציפוי פי השופר בזהב, זה רק יפוי החפץ, לכן, הזהב הוא לא חלק ממנו וכתוצאה מכך, הוא יחוצץ.

" ולכן נראה לע"ד דהא דלנאותו אינו חוצץ היינו דוקא היכא שגוף המצוה נעשית נאה ע"י זה כמו לולב שע"י האגד עליו מהודקין זה לזה ונעשה בעצמו מהודר וחשוב האגד מעין גוף הלולב שהוא לצרכו ובטל אליו ולא הוי חציצה אבל לעשות נוי מבחוץ כמו ציפוי זהב נוי כזה הוי חציצה"

2. אפילו אם נקבל את זה שהנוי של השופר משנה ממש את החפץ, בזמן שבעל התוקע תוקע, לא רואים את הזהב, הוא מכוסה בפיו. בזמן המצוה, הנוי לא נראה אין נוי.

” אך בדוחק י”ל דבמקום הנחת פיו שמכוסה הזהב בשעת עשיית המצוה לא חשוב נוי המצוה ומשו”ה שפיר י”ל דחוצץ”

שתי סיבות אלו, מסתדרות מאוד עם שיטתו של ר”ת. העניין הוא החפץ, לכן, רק עם החפץ השתפר אובייקטיבית (כמו האתרוג, שלפיו הידור זה אתרוג גדול יותר), נחשיב את ההידור כהידור ואת התוסף כחלק מהחפץ. אם אין עניין אובייקטיבי באותו הידור והוא רק מייפה את החפץ סובייקטיבית, הוא לא ייחשב כחלק מהחפץ. בנוסף, מתשובתו השנייה רואים בפירוש שעניין ההידור הוא שיראה לעין. זוהי ממש דעת ר”ת במחלוקתו עם האור זרוע.

הרמב”ם, כותב שאגידת ארבעת המינים היא "מצוה מן המובחר". הגרי”ז דייק ברמב”ם ואמר שזה לא סתם עניין יפוי המצוות, אלא, הרמב”ם הבין שאגד, למרות שזה לא מעכב, זה חלק מהמצוה ממש.

”א”כ אין זה סתם דין של נאה כי אם בעצם המצוה, דהכי הוא מצוה מן המובחר דלולב שיהא עם אגד ובגוף המצוה נאמר ואנוהו”

לפי הבנתו של הגרי”ז את הרמב”ם, הידור הוא ממש חלק מחפץ המצוה.

נגד תפיסה זו, נביא שוב את חידושו של החת”ס על אתרוג מנומר. בפשטות, הוא אמור להיות פסול, הרי הוא מכוער. כאשר החת”ס אומר שהוא כשר מסיבותיו שהבאנו, הוא לא מסתכל על החפץ אלא על השימוש שלו. הוא מדבר על הפרספקטיבה הסובייקטיבית. כאשר אתה מסתכל כך, אתה מבין שהוא בעל נוי רב.

גם כאן, ניתן לסווג כל אחד מהם אל המחלוקת הראשונה שהבאנו. רש”י - חת”ס, ר”ת - רמב”ם.

נעבור כעת לסוגייה בשבת קלג:, שם מדובר על ענייני מילה בשבת.

”דַּתְּנֵנוּ רִבְּנוּ: הַמֶּלֶךְ, כָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִילָה — חוֹזֵר בֵּינוּ עַל הַצִּיצִין הַמְּעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה בֵּינוּ עַל הַצִּיצִין שֶׁאֵין מְעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה. פִּירֵשׁ, עַל צִיצִין הַמְּעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה — חוֹזֵר, עַל צִיצִין שֶׁאֵין מְעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה — אֵינוֹ חוֹזֵר. מֵאֵן תִּנָּא פִּירֵשׁ אֵינוֹ חוֹזֵר? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בְּן בְּרוּקָה הֵיא. דַּתְּנֵנָּא: אַרְבַּעָה עֶשֶׂר שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת — מִפְּשִׁיט אָדָם הַפֶּסַח עַד הַחֲזָה, דְּבַרִּי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בְּן בְּרוּקָה. וְחֻקִּים אוֹמְרִים: מִפְּשִׁיטִין אֶת כּוּלּוֹ. מִמָּאִי? עַד כָּאֵן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בְּן בְּרוּקָה הֵתֵם — מִשּׁוּם דְּלֹא בְּעִינּוּ ”זֶה אֱלִי וְאֲנוּהוּ”. אַבְּל הֵכָא — דְּבַעֲיֵנוּ ”זֶה אֱלִי וְאֲנוּהוּ”, הֵכִי נִמְי. דַּתְּנֵנָּא: ”זֶה אֱלִי וְאֲנוּהוּ”, הֵתְנָאָה לְפָנֵינוּ בְּמַצּוֹת...”

הדין שם הוא שאם המוהל שייר נימים שאינם מעכבים את המילה, במצב בוא הוא עדיין לא פירש, יכול לחזור ולהוריד את אותם נימים, למרות שאינם מעכבים. אבל, אם פירש, אסור לו לחזור בשביל אלו שלא מעכבים. שואלים האם זה אותו התנא ששנה בעניין שחיטת פסח שחל להיות בשבת. שם, ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר שברגע שהגיע לחלק שצריך בהפשטת העור (אימורים), ופירש מההפשטה, אסור לו לשוב ולהפשיט את שאר העור. עונים, שבמילה יש עניין "זה א-לי ואנוהו", לכן ר' ישמעאל, יכול להגיד שבמילה, גם הנימים שאינם מעכבים, הם חלק מהמצוה, לכן גם אם פירש, יחזור ויחתוך. התנא שסובר שלא חותכים, רואה את "זה א-לי ואנוהו" כהנהגה טובה ולא יותר.

כדי להבין טוב יותר נחלק את מצות מילה לשתי בחינות:

1. האם הילד נימול או ערל.

2. האם המוהל, קיים מצות מילה.

נימים שאינם מעכבים, לא מעכבים את העניין הראשון, הילד יהיה נימול. אבל, מצד המוהל, הוא לא קיים את המצוה אם הוא לא קיים אותה בהידור. ברור מדבריו, שמצד האדם, "זה א-לי ואנוהו", זהו דין בשורש המצוה ממש, עד כדי כך שהוא יכול להוות בסיס למעבר נוסף על השבת.

גם המקור הנ"ל מקור בו ההבנה של "זה א-לי ואנוהו", מדבר על תפיסת האדם את המצוה ועל החלק שלו בקיומה ולא על החפץ עצמו של המצוה.

נחזור לרש"י ולשאלה האם דין "זה א-לי ואנוהו מעכב" או לא. בסוכה לו: ד"ה אלא לרב, רש"י מסביר שהסיבה שלולב חייב בהידור וזה מעכב היא שהוא מזכיר שם שמים עליו.

"אלא לרב - דאמר אין זה הדר קשיא דר' חנינא דהא אפילו בשני נמי לרב לא נפיק דהא מצוה הדורה בעינן הוואיל ומזכיר שם שמים עליו כדאמר בריש פירקין יבש פסול לא שנא ביי"ט ראשון ולא שנא ביי"ט שני ואוקימנא דבעינן הדר וליכא"

יוצא מכך, שדוקא במצוות שמזכירים בהם שם שמים, "זה א-לי ואנוהו" מעכב. נקודה זו מתיישבת יפה עם הסוגייה בגיטין כ., שם מציע רב אחא בר יעקב חילוק בין כתיבת גט לשמה לבין כתיבת ס"ת ושם ה' לשמו. הוא אומר שבכתיבת שם ה', יש דין "ואנוהו", מה שאין כן בגט

"רב אחא בר יעקב דילמא לא היא עד כאן לא קאמרי רבנן התם דבעינא זה אלי ואנוהו וליכא"

החת"ס הציע שסוגיה זו בגיטין היא הסיבה שרש"י מפרש את סוגייתו בצורת "זה א-לי ואנוהו" ולא בעניין הדר.

"פי' בקדושת אלי כתיבת השם בעי' נוח וכן הכא בדי' מיני' מפורש הדר בעי' נאה לעיכוב אבל בשארי מצות אינו לעכב ועוד אפשר הוה זה אלי והדר ב' כתובים בקדושת השם ואתרוג בעי' הידור לעיכוב ולא בשארי מצות שאינו מעכב כן"

ברור שעניין הידור, ברוב מהמצוות הוא רק לכתחילה ולא לעכב. אבל, אם מדובר במצוה שהאדם מזכיר שם שמים עליה, אז זה מעכב. רש"י, כנראה הבין שעיקר עניין הלולב הוא הזכרת שם שמים במקדש, זה עיקר קיום המצוה, לכן, שם זה מעכב. גם בס"ת, וכתיבת שם הויה בתוכו, ברור שזה עניין הזכרת שם שמים שההידור בו יעכב.

רש"י, שוב מראה שעניין ההידור ורמת החובה להדר הוא ביחס של האדם למצוה. אם תוך כדי עשיית המצוה האדם מזכיר שם שמים, עניין ההידור מקבל משנה תוקף ומעכב. אם זהו לעניין החפץ, זה יפה להדר, אבל לא לעכב.

עכשיו נעבור לחלק האחרון, לשורש הדין.

רש"י מבין שיש חיוב הידור במצוות, בחלק מהמצוות זהו חיוב לכתחילה בלבד, ובחלקן זה מעכב.

הרמב"ם, לא מזכיר אף לא פעם אחת "זה א-לי ואנוהו". גם כאשר הוא פוסק שצריך להדר, הוא אומר "מצוה מן המובחר". אצלו זה אף פעם לא מעכב, אפילו יבש בשעת הדחק לא מעכב.

לפי ר"ת, נראה שדין "זה א-לי ואנוהו" הוא דין לכתחילי במצוות בכללי, אף פעם הוא לא יעכב. לכן, כדי להגיד שפסולי ארבעת המינים מעכבים, יהיו רק מדין הדר.

מהו שורש המחלוקת? נחזור לדברי התנאים, ובעיקר לשניים המופיעות בגמרא:

1. ר' ישמעאל - להתנאות במצוות.

2. אבא שאול - להידמות אל הקב"ה.

ברמב"ם, אמנם לא מוזכר דין "זה א-לי ואנוהו" בפסיקתו, אבל הוא פוסק את אבא שאול בהלכות דעות א' ו'. גם בספר המצוות עשין מצוה ח', הוא אומר שיש חובה להידמות אל ה'. והוא מצטט את דבריו של אבא שאול.

"היא שצונו להדמות בו יתעלה כפי היכולת, והוא אמרו" והלכת בדרכיו וכבר נכפל זה הצווי ואמר" ללכת בכל דרכיו ובא בפירוש מה הקב"ה נקרא חנון, אף אתה היה חנון; מה הקב"ה נקרא רחום, אף אתה היה רחום; מה הקב"ה נקרא חסיד, אף אתה היה חסיד."

הרמב"ם פוסק כאבא שאול ולא כר' ישמעאל. הרמב"ם סובר שהמילים "זה א-לי ואנוהו", אלו מילים שקשה להגיד שהן מחייבות הלכה, הרי זה משירת הים, לכן הרמב"ם מגייס את הצווי "והלכת בדרכיו". איך מתנאים בפני הקב"ה, נוהגים לפי הלכות דעות, דרך האמצע וכו'. הרמב"ם מבין

ש"ואנוהו", היא דרישה אסתטית, והוא מעביר את זה לעניין המידות. האדם צריך להיות נאה במידותיו. אסתטיקה במידות = אתיקה נכונה.

רש"י ור"ת, סוברים כמו ר' ישמעאל רש"י גם אומר זאת בפירוש בדף כט; שם הוא אוסר יבש משום "ואנוהו". הדרישה להתנאות לפני הקב"ה, היא נקודת המחלוקת בין רש"י לר"ת. רש"י, רואה את הדרישה על האדם. האדם צריך לעשות את המצוות בצורה המיטבית והאידיאלית. במצוות בהן יש חשיבות מיוחדת ביותר, שמזכירים עליהם שם שמים, ההידור יעכב. בשאר המצוות, זה יהיה חיוב לכתחילה.

ר"ת, מבין שהציווי הוא להצטייד בחפצי קדושה מהודרים כדי לעבוד בהן את הקב"ה. העניין הוא יופי אובייקטיבי ושיפור אובייקטיבי בחפץ המצוה. לכן, אותו הידור נעשה חלק אינטגרלי באותו חפץ. אנחנו לא נתייחס אל זה כאל חפץ, ובנוסף אובייקט שמהדר אותו, אלא כאל חפץ מהודר. עוד עניין, דין זה יהיה לכתחילה בלבד ולא מעכב. בנוסף, הדרישה היא שהנוי יהיה נראה לעין, ואם לא, הוא אינו רלוונטי.

ר' יוסי בן דורמסקית ואונקלוס, המפרשים שזה בית המקדש, מבינים שביהמ"ק הוא הביטוי השלם לנוי מצוות. שמה הרעיון של התגלות ה' בעולם במישור האסתטי באה בשיאה. במקדש, הסיפור הוא היופי והפאר. נראה שהם הולכים בדרך בה הולך גם ר' ישמעאל.

ר' עקיבא, שמבין שצריך לשבח ולפאר את הקב"ה, מסתדר עם שיטתו של רש"י לעניין הזכרת שם שמים. "זה א-לי ואנוהו" זה לא לקחת חפץ ולעשות אותו יפה, אלא, כדי לשבח את הקב"ה. לכן, רק במצוות שעניינם לשבח ולהזכיר את שם ה', שם "זה א-לי ואנוהו" יעכב.

מרן הרב זצ"ל, באורות הקודש ג', שם מדבר הרב על "השויה", אדם המנסה להשוות את עצמו לדרך ה'. ללכת בדרכו של ה' במידות. זוהי הבנתו של אבא שאול, והבנתו של הרמב"ם. אבל, הרב ממשיך לעוד רובד. האופן השני של אותה "השויה", הוא ע"י כח המדמה. ניקח דוגמה משבת. התורה, מחייבת דברים לשבות. אבל, איך האדם מנכיח אותה בחייו? מפה לבנה, בגדים יפים, אוכל משובח שירים ומנוחה. מאיפה מגיעים כל מנהגים אלו? לא מהתורה, אלא מחשיבה אסתטית. הבקשה השנייה של הרב היא שגם העולם הגשמי, ייצג את האור האלוקי. זו השיטה של ר' ישמעאל ב"זה א-לי ואנוהו", איך בונים סוכה, איך נוטלים לולב ואיך כותבים ס"ת. השיא של הופעה זו, מגיע בביהמ"ק. אלו שתי הדרכים שמביא הרב להידמות שלנו לקב"ה. הראשונה, אידיאלית, שם הויה, מידות אלוקות. השנייה, חומרית, שם אלוקות, קיום מצוות בצורה יפה ואסתטית.

כך גם כל ההבנות שהבאנו בשיעור. השיטות שהבאנו את עניין החפצא, מדגישות את החפץ כחפץ שצריך להיות אלוקי.

השיטות מהצד השני, לא שמות דגש על מה שנראה מבחוץ, אלא על התייחסותו האישית של האדם למצוות, על מידותיו.

הרב, רואה את ביהמ"ק כהתגלמות של הסינתזה בין שני המישורים

"ההוד והתפארת של נוי של עולם שבבית המקדש, הדר בגדי כהונה, קדושת הגוף וטהרתו לכל אחד ואחד לפי ערכו, כל אלה הסתעפות מצד הערך הגדול שיש לכח הדמיון הבריא והחזק, העומד בגדרו, ועושה את תפקידו בעולם, בתור לבוש מתוקן להאורה האלהית העליונה, המופיעה על האורה הנשמית והשכלית שבאדם ובעולם בהדר גאון עוזה"